

Kronik bragt i Jyllands-posten den 10. september 2008 af Jørgen Søndergaard, formand for Arbejdsmarkedskommissionen.

Kronik: Efterlønnen til diskussion igen

Gør man efterlønsforliget til en hellig ko, så skærpes kravet til stramninger andre steder. Især øges kravet til reformer af a-dagpenge og den aktive beskæftigelsespolitik, skriver kronikøren.

Det politiske ubehag var mærkbart, da Arbejdsmarkedskommissionen for nylig pegede på, at efterløn og tilbagetrækningsalder bør diskuteres igen. Mange konkluderede, at kommissionen må være blottet for politisk realitetssans: Hvorfor spille tid på efterløn, når det er en politisk realitet, at ordningen er umulig at ændre?

I al stilhed: Vi vidste godt, at det ville føre til kraftige reaktioner. Det sker jo hver gang, nogen taler om at ændre på efterlønnen. Men vi ville ikke løse vores opgave, hvis vi lod være. Efterlønsordningen er nemlig, sammen med dagpengereglerne og den aktive beskæftigelsespolitik, det helt oplagte sted at kigge hen, hvis man skal finde løsninger på to store problemer i Danmark.

Det ene problem er den akutte mangel på arbejdskraft. Det andet problem er knap så velkendt, men bestemt ikke mindre: Om få år vil der mangle penge i den offentlige kasse. Mange penge. Med mindre der gennemføres reformer, så danskernes arbejdsindsats øges betydeligt.

Arbejdsmarkedskommissionens opgave er netop at komme med forslag til, hvordan man - via reformer på arbejdsmarkedet - kan sikre holdbare offentlige finanser. Uden reformer mangler der i regeringens 2015-plan 0,8 pct. af BNP i de offentlige kasser. Det svarer til ca. 14 mia. kr. årligt.

De penge mangler simpelthen til varigt at kunne finansiere den velfærd, som det store flertal i både Folketing og befolkning ønsker. Uden at skatterne sættes op igen.

Som bekendt kan man få indtægter og udgifter til at stemme på flere måder. Man kan for eksempel sætte sit forbrug ned, altså skrue ned for den offentlige velfærd. Men det er der ikke mange politikere, der ønsker. Ligesom det heller ikke er populært at øge skattetrykket.

Når man hverken vil skrue ned for forbruget eller op for skatten, så er der kun én løsning tilbage: Danskerne skal samlet set præstere noget mere arbejde. Det ekstra arbejde giver en ekstra indtægt, som beskattes, og sparer offentlige udgifter til forsørgelse.

Medio 2009 skal kommissionen komme med en samlet rapport om, hvordan arbejdsmarkedet kan reformeres, så der fremover bliver præsteret en tilstrækkelig, ekstra arbejdsindsats.

Statsministeren har bedt kommissionen om allerede nu at præsentere de delforslag, der på kortere sigt kan fremme udbuddet af arbejdskraft. Ledigheden er rekordlav, og lønninger og priser er på vej op. Derfor er der behov for tiltag, der virker hurtigt. De forslag, som Arbejdsmarkedskommissionen præsenterer senere på måneden, skal - som det fremgår af statsministerens brev til kommissionen - både skaffe arbejdskraft på kort sigt og give flere penge til det offentlige.

Når man stiller dette dobbelte krav, så er listen over brugbare reformforslag ikke lang.

Det er f.eks. ikke nogen særlig brugbar løsning at tiltrække mere arbejdskraft fra udlandet. Nok giver det ekstra arbejdskraft her og nu, hvilket afgjort er en fordel. Men det giver ikke nødvendigvis flere penge til det offentlige. Udlændinge, der kommer til Danmark kortvarigt, har særligt gunstige skatteregler, så deres skattebetaling er begrænset. Og hvis udlændinge mere permanent flytter hertil med deres familie, så vil deres forbrug af børnehaver, skoler og sundhedsydelse mv. hurtigt spise skatteindtægten op.

Det er heller ikke nogen løsning at give skatterabat til 64-årige for at inspirere dem til at arbejde et par år mere, sådan som et politisk flertal for nylig besluttede. Det giver måske mere arbejdskraft her og nu, men netop på grund af skatterabatten - også til dem, der ville fortsætte på arbejdsmarkedet uden rabatten - giver det ingen ekstra penge til det offentlige.

Løsningen er derimod at få danskerne til at arbejde mere, uden at det koster det offentlige en masse penge. Det helt oplagte sted at lede efter den ekstra arbejdskraft er blandt ubeskæftigede mennesker, der umiddelbart kan arbejde. Det gør tidlig tilbagetrækning, dagpengesystemet og beskæftigelsesindsatsen til de helt centrale områder. Det er simpelthen her, man finder det største potentiale for mere beskæftigelse og dermed flere indtægter til det offentlige. Og hvor kan man ellers hurtigt skaffe flere folkeskolelærere, sygeplejersker m.fl., som der er akut mangel på?

Ulysten til at røre ved efterlønnen er forståelig, givet at et bredt flertal i Folketinget for kun to år siden indgik en kompliceret aftale om at hæve efterløns- og folkepensionsalderen. Problemet med de vedtagne ændringer er imidlertid, at de først begynder at træde i kraft om 11 år. Og i de 11 år vil arbejdsstyrken støt og roligt falde, fordi meget store generationer netop når efterlønsalderen i disse år.

Gør man efterlønsforliget til en hellig ko, så skærpes kravet til stramninger på andre områder. Især øges kravet til reformer af a-dagpenge og den aktive beskæftigelsespolitik. Hvis der heller ikke er stemning for markante stramninger her, så står man tilbage med førtidspensionister, langtidssyge og andre langvarigt forsørgede.

Arbejdsmarkedskommissionen kommer næste år med forslag til, hvordan man kan reducere tilgangen til langvarig offentlige forsørgelse. Der er ingen enkle løsninger, hvis den socialpolitiske balance skal holdes, og kommissionen er p.t. ikke klar med bud på reformforslag - vi skal simpelthen have lavet flere analyser.

Men allerede nu kan vi sige, at selv med et meget højt ambitionsniveau vil forslag inden for disse områder kun kunne give et begrænset bidrag til den offentlige finansiering. Det skyldes bl.a., at der er offentlige udgifter forbundet med at få langvarigt forsørgede - f.eks. syge og handicappede - i beskæftigelse.

Realiteten er, at velfærden hovedsagelig skal finansieres af os, der er arbejdsmarkedsparete. Vi skal arbejde og producere noget mere.

Nogle syge og handicappede kan hjælpe til, men de kan ikke alene løfte finansieringen af mere velfærd. Det gælder som før, at "de bredeste skuldre skal bære de største byrder".

Den politiske realitet er i sidste ende matematisk: Der er grænser for, hvor mange gange politikerne kan sige nej. Hvis man lover vælgerne flere penge til velfærd og samtidig siger nej til øget skattetryk, nej til regulering af tilbagetrækningsalderen, nej til forkortelse af dagpengeperioden og så videre, så når man hurtigt til det punkt, hvor man må vælge mellem at bryde sine løfter om mere velfærd - eller vælge at overlade regningen og de ubehagelige beslutninger til kommende

generationer.

Man kan vælge på kort sigt at fraskrive sig de muligheder, der effektivt kan bidrage til finansieringen af velfærdssamfundet. Men konsekvensen er, at der - på længere sigt - ikke er nogen vej uden om at øge skatterne eller kalde velfærdsgoderne tilbage.

Man kan også vælge en anden tilgang til samme problemstilling: Når vi nu har behov for, at nogle skifter passiv forsørgelse ud med beskæftigelse, hvem synes vi så det skal være?

Der er to grupper at vælge imellem: Den ene gruppe omfatter fuldt arbejdsduelige mennesker, som aktuelt er arbejdsløse eller har planlagt - frivilligt - at trække sig tilbage fra beskæftigelse om kort tid.

Fælles for dem er, at de fleste er sunde og raske og har de kompetencer, der efterspørges på arbejdsmarkedet. Til denne gruppe hører mennesker på efterløn eller arbejdsløshedsdagpenge samt en del af kontanthjælpsmodtagerne.

Den anden gruppe omfatter mennesker, som er uden arbejde på grund af fysisk sygdom, handicap, ulykker, psykiske lidelser o.l. Det er dem, kommissionen vil udtale sig om til næste år. Til denne gruppe hører mennesker på sygedagpenge, førtidspension og forskellige andre ydelser.

Arbejdsmarkedskommissionen vurderer, at der kan komme et bidrag fra begge grupper. Men man skal ikke sætte sin lid til, at de syge og handicappede kan løfte hovedparten af finansieringen. Den skal løftes af de raske og arbejdsduelige.

Og man skal heller ikke regne med, at opgaven kan løses, uden at det kan mærkes af nogen. Mellem 50.000 og 100.000 mennesker skal i beskæftigelse frem for passiv forsørgelse, hvis det offentliges indtægter skal dække det offentliges udgifter på længere sigt. Med mindre Skattekommissionen skal komme med forslag til skatteforhøjelser.

Det er de uomgængelige realiteter for Danmark og for vores politikere. Både for den siddende regering og for ethvert af Folketingets partier, som har ambition om at blive regeringsbærende i fremtiden.